

METSÄTALOUDEN EDISTÄMISORGANISAATIOIDEN KEHITTÄMISHANKE

Väliraportti 5.11.2009

1. HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	2
1.1 Hankkeen asettaminen	2
1.2 Hankkeen tausta	2
1.3 Hankkeen tavoitteet.....	3
1.4. Hankkeen organisointi ja tehtävät.....	4
2. TYÖRYHMIEN TYÖSKENTELY	6
2.1. Johtoryhmä.....	6
2.2. Organisaatiotyöryhmä	6
2.3. Kilpailutyöryhmä	6
2.4. Tutkimustiedon siirto- työryhmä.....	7
3. KESKEISET KEHITTÄMISKOHTEET JA JOHTORYHMÄN LINJAUKSET JATKOTYÖLLE.....	7
3.1. Metsäkeskusten ja Tapion kehittämisvaihtoehdot	7
3.2 Kilpailun edellytysten lisääminen metsäkeskusten, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ja metsänhoitoyhdistysten toimintakentässä	9
3.2.1 Valtionavun ja metsänhoitomaksun vaikutus sekä asiakasrahoitteisen toiminnan soveltuvuus kilpailulainsäädännön näkökulmasta.	9
3.2.2 Kilpailun edellytysten lisääminen metsäpalvelumarkkinoilla, sekä mahdollisuus hoitaa metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion nykyisiä tehtäviä markkinaehtoisesti.....	10
3.2.3 Metsänhoitoyhdistysten metsänhoitomaksulla tuotettavien palvelujen ja liiketoiminnan erottaminen.....	12
3.3 Tutkimustiedon välityksen tehostaminen.....	12

1. HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Hankkeen asettaminen

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 28.4.2009 metsätalouden edistämisenorganisaatioita koskevan kehittämishankkeen sekä sille johtoryhmän ja kolme työryhmää. Hankkeen toimikausi on 1.5.2009–31.12.2009 ja sen väliraportti luovutetaan toimeksiantajalle 31.10.2009 mennessä.

1.2 Hankkeen tausta

Suomen metsäsektorin toimintaympäristössä on nähtävissä suuria muutoksia, joiden takia metsätalouden organisaatioita on kehitettävä, jotta ne pystyisivät vastaamaan tuleviin haasteisiin ja turvaamaan metsien hoidon ja metsänomistajien palvelujen korkean tason. Metsäorganisaatioiden toimintaan vaikuttavia muutoksia ovat muun muassa

- metsänomistajakunnan rakenteen ja asenteiden muuttuminen,
- valtion aluehallinnon uudistaminen
- valtion tuottavuusohjelma
- tarve edistää kilpailua metsäpalvelumarkkinoilla
- uuden teknologian avaamat mahdollisuudet metsänomistajien neuvonnassa
- metsäteollisuuden strateginen rakennemuutos.

Sekä kansallinen metsäohjelma 2015:ssä että pääministeri Matti Vanhasen asettaman Metsäteollisuuden ja metsäsektorin toimintaedellytystyöryhmän loppuraportissa esitetään, että metsäalan hallintoa, työnjakoa ja kilpailun edellytyksiä olisi kehitettävä.

Maa- ja metsätalousministeriö johtaa Suomen metsäpolitiikkaa, jota toteuttavat ministeriön alaiset, lakisäätöiset organisaatiot: Metsäntutkimuslaitos, Metsähallitus, metsäkeskukset ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Valtion rahoitusta ne saavat yhteensä noin 90 miljoonaa euroa vuodessa. Valtion rahoituksella palkattua henkilöstöä on noin 1 600 henkeä, joista metsäkeskuksissa ja metsätalouden kehittämiskeskus Tapiossa 760 henkeä. Tämän lisäksi kaikilla organisaatioilla on asiakasrahoitteista toimintaa sekä liiketoimintaa, jolla palkatun henkilöstön määrä on noin 1 800 henkeä. Henkilöstön kokonaismäärä on siten noin 3 400.

Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön vastuulle kuuluu metsänhoitoyhdistyksistä annettu laki, jonka nojalla yhdistysten valvonta on annettu metsäkeskusten tehtäväksi. Metsänhoitoyhdistysten palveluksessa on noin 1 100 henkilöä ja ne saavat toimintansa tukemiseksi metsänomistajien maksamaa veroluontoista metsänhoitomaksua, jonka kokonaismäärä on noin 27 miljoonaa euroa vuodessa.

Keväällä 2008 hyväksytyssä Kansallinen metsäohjelma 2015:ssa metsäpolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi vahvistettiin lisääntyvä kotimaisen ainespuun ja energiapuun käyttö, korkea metsänhoidon taso, metsien terveys ja metsien monimuotoisuuden edistäminen. Metsäorganisaatioiden tehtävänä on metsäpolitiikan ohjauskeinojen avulla tukea metsänomistajien omia metsiään koskevia päätöksiä näiden yleisten tavoitteiden suuntaan. Normatiiviset ohjauskeinot kuten lait ja määräykset asettavat minimivaatimukset metsätaloudelle. Taloudelliset ohjauskeinot, kuten verotus ja julkinen tuki, ovat osoittautuneet tehokkaiksi hyvän metsänhoidon edistämisessä. Niiden lisäksi tarvitaan informaatio-ohjausta, kuten metsäsuunnittelua ja metsänomistajien neuvontaa, joka perustuu puolueettomaan tutkimustietoon.

Metsäkeskukset laativat yhteistyössä metsäalan toimijoiden kanssa metsälakiin perustuvan alueellisen metsäohjelman, jolla metsien eri käyttömuodot sovitetaan yhteen tasapainoiseksi kokonaisuudeksi.

Metsäkeskukset ovat osa välillistä valtionhallintoa ja niiden tehtäviin kuuluvat metsätaloutta koskevien lakien toimeenpano ja valvonta sekä julkisen tuen jakaminen. Niiden tehtäviin kuuluvat myös kestävän metsätalouden rahoituslain mukaiset suunnittelu- ja toteutustehtävät, tilakohtainen metsäsuunnittelu sekä koulutus-, neuvonta- ja tiedotustehtävät. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio tuottaa metsäkeskuksille niiden yhteisesti tarvitsemia kehittämis-, tietojärjestelmä- ja muita palveluita sekä ministeriölle ja muille tahoille yleisiä metsätalouden kehittämispalveluja.

Metsänhoitoyhdistyksistä annetussa laissa on todettu ne tehtävät, joiden hoitamiseen yhdistykset saavat käyttää metsänhoitomaksua. Metsäkeskukset valvovat metsänhoitomaksuvarojen käyttöä. Metsäkeskusten valtion tuen ja metsänhoitoyhdistysten metsänhoitomaksun on väitetty rajoittavan vapaata kilpailua metsäpalvelumarkkinoilla kilpailulain vastaisesti. Asiasta on tehty kantelu Euroopan unionille. Metsänhoitomaksun ja metsäkeskusten valtionavun avulla metsätaloutta on vuosikymmenten ajan edistetty hyvin tuloksin ja esimerkiksi metsien kasvu on suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Viime vuosina metsänhoitotöitä on kuitenkin tehty tarpeeseen nähden liian vähän ja metsänuudistamisen laadussa esiintyy liian suurta alueellista vaihtelua.

1.3 Hankkeen tavoitteet

Metsätalouden edistämisenorganisaatioiden kehittämishankkeen tavoitteena on

- tehdä ehdotuksia metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiion organisaatioiden kehittämiseksi,
- tehdä ehdotuksia kilpailun edellytysten lisäämiseksi metsäpalvelumarkkinoilla, sekä
- tehdä ehdotuksia tutkimustiedon tehokkaammaksi välittämiseksi metsien hoidon ja metsäluonnon monimuotoisuuden tarpeisiin, ja
- valmistella ehdotukset siten, että ne palvelevat kokonaisuutena parhaalla mahdollisella tavalla Suomen metsätaloutta ja metsäpolitiikkaa.

Tavoitteena on selkeyttää työnjakoa eri toimijoiden kesken metsätalouden edistämisessä, lisätä valtion tukien vaikuttavuutta ja läpinäkyvyyttä, parantaa kilpailun edellytyksiä metsäpalvelumarkkinoilla ja tehostaa tutkimustulosten käyttöä metsätalouden ja metsien monimuotoisuuden edistämisessä ja turvata siten korkeatasoiset metsätalouden ja monimuotoisuuden neuvontapalvelut koko muuttuvalle metsänomistajakunnalle ja muille asiakkaille. Hankkeessa on otettava huomioon perustuslain ja kilpailulainsäädännön vaatimukset, valtion tuottavuusohjelman linjaukset, aluehallinnon kehittämishankkeen linjaukset sekä alueellistamista koskevat tavoitteet.

Hankkeen käynnistämisen jälkeen myös työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategisessa ohjelmassa on määritetty keinoja metsäalan kilpailukykyyn parantamiseksi. Talouspoliittinen ministerivaliokunta käsitteli ohjelman ehdotusten pohjalta alan kilpailukykyä parantavia toimenpiteitä 29.9.2009 ja puolsi muun muassa sitä, että ”edistetään toimivien metsäpalvelumarkkinoiden synnyttämistä purkamalla alalle tulon esteitä ja tuetaan uuden yrittäjyyden ja liiketoiminnan kehittämistä”. Metsätalouden edistämisenorganisaatioiden kehittämishanke toteuttaa osaltaan tätä toimenpidettä.

1.4. Hankkeen organisointi ja tehtävät

Hankkeelle perustetaan johtoryhmä ja kolme työryhmää:

Johtoryhmän tehtävänä on vastata hankekokonaisuudesta, tehdä organisaatioratkaisua koskevat linjaukset, määritellä jatkotoimenpiteet ja esitellä ne toimeksiantajalle.

Johtoryhmään kuuluvat

Maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila, puheenjohtaja
 Ylijohtaja Aarne Reunala, maa- ja metsätalousministeriö, varapuheenjohtaja
 Toimitusjohtaja Anne Brunila, Metsäteollisuus ry (20.8.2009 saakka)
 Metsäjohtaja Juha Hakkarainen, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.
 Ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita, ympäristöministeriö
 Ylijohtaja Arvo Kokkonen, Maanmittauslaitos
 Puheenjohtaja Håkan Nystrand, METO Metsäalan asiantuntijat ry
 Metsästrategiajohtaja Juha Ojala, työ- ja elinkeinoministeriö
 Johtaja Anders Portin, Metsäteollisuus ry (21.8.2009 lähtien)
 Tutkimusjohtaja Pasi Puttonen, Metsäntutkimuslaitos
 Johtaja Anna Rakemaa, Kaakkois-Suomen metsäkeskus
 Hallituksen puheenjohtaja Arto Tiitinen, Metsähallitus
 Neuvotteleva virkamies Kirsti Vallinheimo, valtiovarainministeriö
 Sihteeri:
 Tulosalueen päällikkö Jouko Lehtoviita, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

Organisaatiotyöryhmän tehtävänä on

- valmistella johtoryhmälle ehdotus organisaatioratkaisusta, jolla hoidettaisiin metsäkeskusten metsäpolitiikan toteuttamiseen kuuluvat viranomaistehtävät, metsätalouden edistämistehtävät ja vapaan kilpailun kentässä olevat asiakasrahoitteiset tehtävät
- seurata ja koordinoida metsäkeskusten yhteistoimintamahdollisuuksia aluehallintouudistuksen yhteydessä

Organisaatiotyöryhmään kuuluvat

Johtokunnan puheenjohtaja Johannes Leppänen, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, puheenjohtaja
 Valtiosihteeri Jouni Lind, maa- ja metsätalousministeriö, varapuheenjohtaja
 Neuvotteleva virkamies Leena Arpiainen, maa- ja metsätalousministeriö
 Metsänhoitaja Seppo Leinonen, Häme-Uusimaan metsäkeskus
 Metsäneuvoja Heikki Nivala, Lapin metsäkeskus
 Johtaja Olavi Rautiainen, Pohjois-Savon metsäkeskus
 Hallitusneuvos Vilppu Talvitie, maa- ja metsätalousministeriö
 Hallitusneuvos Miliza Vasiljeff, valtiovarainministeriö
 Sihteerit:
 Tulosalueen päällikkö Jouko Kostamo, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
 Lisäksi työryhmän jäsen Leena Arpiainen toimii jäsenen tehtävän ohella työryhmän sihteerinä.

Kilpailutyöryhmän tehtävänä on

- kartoittaa metsäkeskusten, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion valtionavun ja metsänhoitoyhdistysten metsänhoitomaksun vaikutusta ja asiakasrahoitteisen toiminnan soveltuvuutta yhteismarkkinoille kilpailulainsäädännön näkökulmasta
- selvittää kilpailun edellytysten lisäämistä metsäpalvelumarkkinoilla, sekä arvioida mitkä metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion nykyisistä tehtävistä voitaisiin hoitaa markkinaehtoisesti
- tehdä ehdotuksia metsänhoitoyhdistysten metsänhoitomaksulla tuotettavien palvelujen ja liiketoiminnan erottamisesta siten, että tasapuolisen kilpailun edellytykset metsäpalvelumarkkinoilla turvataan.

Kilpailutyöryhmään kuuluvat

Metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
 Metsäpäällikkö Sixten Sunabacka, UPM-Kymmene Oyj, varapuheenjohtaja
 Tutkimuspäällikkö Ari Ahonen, Kilpailuvirasto
 Neuvottelupäällikkö Jyrki Ketola, METO Metsäalan asiantuntijat ry
 Kehitysjohtaja Markus Lassheikki, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.
 Lakimies Anna-Liisa Louko, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio (9.10.2009 alkaen)
 Tulosalueen päällikkö Tapani Mäkinen, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio (30.9.2009 saakka)
 Neuvotteleva virkamies Raili Mäkitalo, valtiovarainministeriö
 Johtaja Ari Niiranen, Pohjois-Karjalan metsäkeskus
 Toimitusjohtaja Matti Peltola, Koneyrittäjien liitto
 Toiminnanjohtaja Ilpo Pentinpuro, metsänhoitoyhdistys Keski-Suomi Vanhempi hallitussihteeri Kirsi Taipale, maa- ja metsätalousministeriö
 Puheenjohtaja Tuomo Turunen, Meto Metsäalan Yrittäjät ry
 Sihteeri:
 Projektipäällikkö Tommi Nieppola, maa- ja metsätalousministeriö.

Tutkimustiedon siirto -työryhmän tehtävänä on

- arvioida metsäorganisaatioiden ja metsäntutkimuksen roolia ja työnjakoa metsien metsänhoidollisen tilan parantamisessa ja talousmetsien monimuotoisuuden turvaamisessa sekä tehdä sitä koskevia ehdotuksia
- selvittää metsäntutkimuksen tulosten tuotteistamisen mahdollisuudet
- selvittää mahdollisuudet metsäosaamisen vientiin

Tutkimustiedon siirto- työryhmään kuuluvat

Apulaisosastopäällikkö Liisa Saarenmaa, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
 Teollisuusneuvos Paula Nybergh, työ- ja elinkeinoministeriö, varapuheenjohtaja
 Toimitusjohtaja Christine Hagström-Näsi, Metsäklusteri Oy
 Tutkimuspäällikkö Erno Järvinen, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.
 Tutkimusjohtaja Leena Paavilainen, Metsäntutkimuslaitos
 Toimitusjohtaja Heikki Pajuoja, Metsäteho Oy
 Kehitysjohtaja Tapio Pouta, Metsähallitus
 Johtaja Ritva Toivonen, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
 Johtaja Karen Wik-Portin, Rannikon metsäkeskus
 Asiantuntijat: Toiminnanjohtaja Tapio Hankala, Metsänhoitajaliitto, Opetusneuvos Jouni Suoheimo, Opetushallitus
 Sihteeri: vanhempi tutkija Sauli Valkonen, Metsäntutkimuslaitos

2. TYÖRYHMIEN TYÖSKENTELY

2.1. Johtoryhmä

Johtoryhmä on kokoontunut seitsemän kertaa. Anne Brunilan erosi työryhmän jäsenyydestä ja hänen tilallaan on 21.8.2009 lähtien ollut Anders Portin Metsäteollisuus ry:stä. Johtoryhmän kokouksissa on käsitelty seuraavia erillisteemoja:

- Kansallinen metsäohjelma (Aarne Reunala)
- Alkuhanke
- Metsänomistajakunnan muutos (Harri Hänninen, Metla)
- Metsänomistajien palvelujen kehittäminen (Anna Rakemaa, Anders Portin, Juha Hakkarainen sekä Teemu Saarinen Meto Metsäalan yrittäjistä)
- SGEI- palvelut (Elise Pekkala, TEM)
- Metsätalouden edistämisorganisaation muutokset Ruotsissa (Liisa Saarenmaa, tutustumismatkan raportti)

2.2. Organisaatiotyöryhmä

Työryhmä on kokoontunut yhteensä 8 kertaa ja kuullut seuraavia asiantuntijoita:

- Metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen, maa ja metsätalousministeriö
- Metsätalouspäällikkö Pauli Juntunen, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus
- Metsäsuunnittelupäällikkö Jorma Jyrkilä, Kaakkois-Suomen metsäkeskus
- Metsänparannuspäällikkö Markku Kuusela, Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus
- Kehittämispäällikkö Helena Reiman, Keski-Suomen metsäkeskus
- Toimitusjohtaja Arto Sorsamäki, Tapion tiet ja ojat oy
- Vanhempi hallitussihteeri Kirsi Taipale, maa- ja metsätalousministeriö
- Johtaja Jorma Vierula, Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus
- Metsänparannuspäällikkö Mikko Ylinen, Häme-Uusimaan metsäkeskus

2.3. Kilpailutyöryhmä

Työryhmä on kokoontunut yhteensä 10 kertaa ja kuullut seuraavia asiantuntijoita:

- Hannu Santti, Sirkka Suomi-Vihonen, Kirsi Uotila, Jarkko Temmes, Pääkaupunkiseudun metsänomistajat
- Johtaja Ari Eini, Keski-Suomen metsäkeskus
- Hallitusneuvos Elise Pekkala, TEM, työryhmän pysyvä asiantuntija
- Metsätalouspäällikkö Pauli Juntunen, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus
- Viranomaispäällikkö Janne Uitamo, Lounais-Suomen metsäkeskus

2.4. Tutkimustiedon siirto- työryhmä

Työryhmä on kokoontunut yhteensä 7 kertaa ja kuullut seuraavia asiantuntijoita:

- Vanhempi tutkija Sauli Valkonen, Metsäntutkimuslaitos
- Tutkimuspäällikkö Erno Järvinen, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.
- Tutkimusjohtaja Mikko Peltonen, maa ja metsätalousministeriö
- Teollisuusneuvos Paula Nybergh, työ- ja elinkeinoministeriö
- Suunnittelija Saija Miina, Joensuun yliopiston Metsäalan ennakointiyksikkö
- Erikoistutkija Lauri Hetemäki, Metsäntutkimuslaitos
- Toimitusjohtaja Heikki Pajuoja, Metsäteho Oy
- Ohjelmajohtaja Teija Meuronen, Uudistuva metsäteollisuus- osaamisklusteri
- Yksikön johtaja Sakari Viertiö, Karttakeskus
- Toimitusjohtaja Christine Hagström-Näsi, Metsäklusteri Oy
- Neuvotteleva virkamies Kirsti Vallinheimo, Valtiovarainministeriö
- Johtaja Kimmo Järvinen, Finnish Wood Research

3. KESKEISET KEHITTÄMISKOHTEET JA JOHTORYHMÄN LINJAUKSET JATKOTYÖLLE

Jatkotyön pohjaksi alla olevassa kuvassa esitetään metsätalouden organisaatioiden tehtävien ja roolien erilaiset ulottuvuudet.

3.1. Metsäkeskusten ja Tapion kehittämisvaihtoehdot

Organisaatiotyöryhmä on arvioinut erilaisia organisaatiovaihtoehtoja punniten niiden hyviä ja huonoja puolia. Mikään yksittäinen organisaatiomalli ei ratkaise kaikkia työryhmän työskentelylle asetettuja tavoitteita tai niitä ongelmia, joita metsätalouden edistämisen organisaatioiden nykyisessä toiminnassa on tuotu esiin. Organisaatiovaihtoehtoja tulee arvioida seuraavista lähtökohdista: metsäpoliittiset tavoitteet, alueellisuus, hyvä asiakaspalvelu, tuottavuus/ohjaus ja resurssointi, henkilöstön asema sekä ratkaisun kestävyys.

- Metsäpoliittisten tavoitteiden osalta keskeisiä kysymyksiä ovat Kansallisen ja alueellisten metsäohjelmien sekä METSO:n tavoitteiden toteuttaminen, metsävaratiedon keruun, edistämistoiminnan ja metsänparannustöiden yhteiskunnallinen merkitys sekä metsäpoliittisen ohjauksen toimivuus.
- Alueellisuudesta ja hyvästä asiakaspalvelusta keskusteltaessa tulee huomioida mm. esitettävien mallien vaikutukset paikallisten ja alueellisten palveluiden saantiin, kielikysymykset kaksikielisillä alueilla, metsäomistajien tasapuolinen kohtelu sekä alueelliset yhteistyömahdollisuudet ja edustuksellisuus.
- Tuottavuuden, ohjauksen ja resurssoinnin osalta keskeisiä kysymyksiä ovat palvelurakenteiden muutokset, organisaatiomallien tehokkuuserot, vaikutukset kilpailutilanteeseen sekä resurssoinnin ja tulohajauksen yksinkertaisuus ja toimivuus.
- Henkilöstön aseman osalta tulee arvioida mallien vaikutukset henkilöstön määrään, työsuhteisiin ja tehtäviin.
- Lisäksi on ratkaistava lisäeläkejärjestelmään liittyvät kysymykset.
- Esitettävän ratkaisun tulee olla myös hallinnollisesti ja juridisesti oikea sekä nopeatkin toimintaympäristön muutokset kestävä ja julkisen hallinnon muutostarpeet huomioiva.

Kehittämisessä on tärkeintä sellaisen kestävä ratkaisun löytäminen, joka vastaa tulevaisuuden keskeisiin haasteisiin ja samalla tehostaisi toimintaa. Tärkeää on organisoimistavasta riippumatta, että puolueeton, julkisin varoin kerättyyn metsävaratietoon pohjautuva neuvonta voitaisiin hoitaa metsäkeskuksista. Sen sijaan organisoitumistarve on avoimempaa liiketoimintaan liittyvien asioiden osalta, missä työryhmä odottaa kilpailuryhmän ja johtoryhmän kannanottoja.

Organisaatiovaihtoehtoina ovat esillä olleet seuraavat:

A) Itsenäiset metsäkeskukset 13 kpl (nykymalli)

Metsäkeskusten lukumäärä säilytetään nykyisellään (13). Kaikki nykyiset toiminnot ovat mukana.

B) Itsenäiset metsäkeskukset, lukumäärän vähentäminen (jää 6-9 kpl)

Metsäkeskusten lukumäärää vähennetään nykyisestä 13 metsäkeskuksesta 6-9 metsäkeskukseen aluehallinnon rajojen mukaan. Kaikki nykyiset toiminnot ovat mukana.

C) Yksi valtakunnallinen metsäkeskus

Nykyisten 13 metsäkeskuksen tilalle perustettaisiin yksi valtakunnallinen metsäkeskus, jolla alueellista toimintaa (ei virasto).

D) Metsäkeskukset Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) yhteyteen

Osana valtion aluehallintouudistusta myös metsäkeskuksen tehtävät siirretään elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksiin omaksi metsäosastokseen. Asiakasrahoitteinen toiminta eriytetään.

Kaikissa vaihtoehdoissa selvitetään Tapion rooli ja kehittämistehtävät.

Esillä olleet neljä vaihtoehtoa on käsitelty nelikenttäänalyysillä ja arviointia tarkennetaan jatkotyöskentelyssä.

Johtoryhmä korostaa, että organisaatiomallin tulee perustua metsäkeskusten ydintehtäviin. Kilpailunäkökohdat vaikuttavat sekä metsäkeskusten liiketoimintaan että edistämistoimintaan, joten organisaatiotyöryhmän on yhdessä kilpailutyöryhmän kanssa arvioitava, mitkä tehtävät tulisi säilyttää metsäkeskuksilla ja mitkä tulisi siirtää vapaan kilpailun piiriin. Tämä arvio tulee tehdä sen jälkeen, kun kilpailutyöryhmä on tehnyt kohdassa 3.2.2 esitetyt kilpailunäkökohtiin perustuvat arvionsa.

Tämän jälkeen organisaatiotyöryhmän tulee jatkotyössään tarkastella vaihtoehtoja A – D yksityiskohtaisemmin ja tehdä perusteltu ehdotus vaihtoehtojen paremmuudesta. Tapion roolia tulee samalla käsitellä yksityiskohtaisemmin.

Johtoryhmä pitää työryhmän edellä esittämiä organisaatiovaihtoehtojen arvioinnin lähtökohtia hyvinä ja korostaa niistä erityisesti sitä, että tavoitteena on metsänomistajia asiakaslähtöisesti palveleva kestävä tulevaisuuden ratkaisu. Tavoitteena on, että yhä suurempi osa käytettävissä olevista resursseista ohjautuu hallinnosta asiakaspalveluun..

3.2 Kilpailun edellytysten lisääminen metsäkeskusten, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ja metsänhoitoyhdistysten toimintakentässä

3.2.1 Valtionavun ja metsänhoitomaksun vaikutus sekä asiakasrahoitteisen toiminnan soveltuvuus kilpailulainsäädännön näkökulmasta.

Kilpailutyöryhmä on käytettävissä oleva aika ja resurssit huomioon ottaen keskittynyt kilpailulainsäädäntöä koskevassa tarkastelussa siihen, millä valtion ja erityisesti maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan kuuluvilla toimenpiteillä voidaan lisätä kilpailun neutraliteettia eli tasapuolisten edellytysten luomista markkinoiden kaikille osapuolille.

Metsäkeskusten, Tapion ja metsänhoitoyhdistysten edistämistehtävät ja niiden rahoitus perustuvat erityislainsäädäntöön. Kilpailulainsäädännön kannalta keskeistä ei ole, harjoittavatko metsäkeskukset, Tapio ja metsänhoitoyhdistykset asiakasrahoitteista toimintaa (liiketoimintaa), vaan keskeistä on luoko erityislainsäädäntö ja siihen perustuva rahoitus kilpailuetua metsäkeskuksille, Tapiolle tai metsänhoitoyhdistyksille, mikä synnyttäisi muille toimijoille markkinoille tulon esteitä.

Kilpailulainsäädännön kannalta ei ole tarpeen tarkastella viranomaistehtäviä eli julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä.

Kilpailuneutraliteetin kannalta tarkasteltuna kilpailutyöryhmä on pitänyt keskeisimpinä ongelmakohtina seuraavia:

- Metsäkeskuksilla ja metsänhoitoyhdistyksillä on osittain lainsäädännön vuoksi paremmat mahdollisuudet suunnitella ja kohdistaa asiakasrahoitteisten palvelujensa markkinointia, koska niillä on käytössään varsin kattavat tiedot metsänomistajista ja heidän metsävaroistaan. Tilanne muuttuu vuonna 2011 sähköisen asioinnin käytön myötä.
- Vaikka metsäkeskusten valtionavun ja metsänhoitoyhdistyksen metsänhoitomaksun käyttö on kirjanpidossa eriytetty elinkeinotoiminnasta, eriyttäminen ei käytännössä ole kaikilta

osin ulkopuolisten silmissä uskottava ja aiheuttaa kysymyksiä asiakasrahoitteen toiminnan subventoinnista.

Metsävaratietojen saatavuus vaikuttaa metsäpalveluyritysten kilpailuasemaan. Metsävaratietojen keruu ja muu käsittely on jätetty kilpailutyöryhmän tarkastelun ulkopuolelle, koska asiaa on käsitelty erillisessä työryhmässä, joka jätti muistionsa 29.5.2009. Metsävaratieto on metsäsektorin kilpailukyvyn kannalta olennaisen tärkeä osa metsätalouden perusinfrastruktuuria.

Johtoryhmä esittää, että kilpailutyöryhmä ja organisaatiotyöryhmä tekevät esityksen, miten metsävaratietojen keruu ja hyödyntäminen järjestetään eri organisaatiovaihtoehdoissa niin, että tiedot palvelevat tehokkaasti metsänomistajia, metsätalouselinkeinoa ja metsäpalvelumarkkinoiden kehittämistä.

Johtoryhmä esittää, että kilpailutyöryhmä tekee esityksen siitä miten ja millä toimenpitein metsäkeskusten valtionavun sekä metsänhoitomaksuvarojen käyttö järjestetään niin, että järjestelmä on uskottava eikä varojen käyttö aiheuta kysymyksiä kilpailun vääristämisestä.

3.2.2 Kilpailun edellytysten lisääminen metsäpalvelumarkkinoilla, sekä mahdollisuus hoitaa metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion nykyisiä tehtäviä markkinaehtoisesti.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta on 6.3.2009 ja 29.9.2009 tehnyt muun muassa seuraavat linjaukset:

- Valtion liiketoimintaa harjoitetaan pääsääntöisesti osakeyhtiömuodossa. Toimivilla markkinoilla avoimessa kilpailutilanteessa tapahtuva valtion liikelaitosmuotoinen liiketoiminta yhtiöitetään.
- Valtion virastojen markkinaehtoisessa maksullisessa palvelutoiminnassa esiintyvät samat yhteismarkkinoilla toimimisen esteet kuin liikelaitosmallissa.
- Toimivien metsäpalvelumarkkinoiden synnyttämistä edistetään purkamalla alalle tulon esteitä ja tuetaan uuden yrittäjyyden ja liiketoiminnan kehittämistä.

Kilpailutyöryhmän käsityksen mukaan nämä linjaukset edellyttävät metsätalouden edistämisen organisaatioiden tehtävien uudelleen arviointia tässä valossa. Työryhmä on tässä vaiheessa tarkastellut asiakasrahoitteisia tehtäviä kuitenkin vain siltä osin kuin on tarpeen miettiä, mitkä nykyisistä edistämistehtävistä tulisi muuttaa asiakasrahoitteisiksi tehtäviksi ja mitä hyötyjä ja haittoja siitä olisi.

Kilpailutyöryhmä on koontanut luetteloa niistä edistämistehtävistä, joiden hoitaminen ja rahoitus perustuvat nykyisin erityislainsäädäntöön. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kunkin tehtävän osalta esitetään alustava arvio siitä, voidaanko tehtävä mahdollisesti jatkossa hoitaa markkinoilla osittain tai kokonaan. Jos tietyn tehtävän voi hoitaa ainakin osittain markkinoilla, esitetään samalla alustava arvio siitä, edellyttääkö tehtävän hoitaminen julkista rahoitusta vai ei. Vaikutuksista on esitetty alustavia arvioita.

Työryhmä hahmotteli vaihtoehtoisia malleja kilpailun lisäämiseksi metsäkeskusten *neuvonnassa, koulutuksessa ja tiedotuksessa*. Malleja on jatkossa kehitettävä, koska niiden tulisi palvella kokonaisuutena parhaalla mahdollisella tavalla metsäsektoria. Lähestymistapa käytännössä esiin tulleisiin ongelmiin on toimeksiannon mukaisesti ollut erityisesti kilpailuoikeudellinen, johon kuuluu myös Euroopan yhteisön valtioneuvoston päätely. Jatkossa kilpailutyöryhmän toimeksiannon

mukainen vaihtoehtojen konkreettisempi tarkastelu edellyttää yhteistyötä organisaatiotyöryhmän kanssa.

Julkisen rahoituksen järjestämismuutokset:

- tuki maanomistajalle neuvonta-, koulutus- ja tiedotuspalvelujen ostamiseen
- tuki neuvonta-, koulutus- ja tiedotuspalveluja järjestävälle organisaatiolle (ns. SGEI-malli, johon liittyy avoin haku/kilpailutus)
- neuvonta-, koulutus- ja tiedotuspalvelujen ostaminen kilpailutuksen kautta.

Nykyiseen lainsäädäntöön sisältyvät neuvonta, koulutus ja tiedotuspalvelut:

- yleinen viestintä ja ryhmäkoulutus/-tiedotus; missä määrin on tarpeen rahoittaa muuta yleistä tiedotusta kuin mikä kuuluu viranomaisen neuvontavelvollisuuteen? HUOM! viranomaisen neuvontavelvollisuuteen liittyvät tehtävät eivät ole edistämistehtävä, vaan viranomaistehtävä
- messut, tapahtumat, yleisötilaisuudet, retkeilyt jne.
- Internet-pohjaiset palvelut metsänomistajille ja metsäalan toimijoille/yrityksille
- luonnonhoito- ja metsänhoidon tutkintojen järjestäminen
- metsänomistajien henkilökohtainen neuvonta
- puunmyyntisuunnitelmat.

Kilpailutyöryhmän mukaan kaikki yllä olevat palvelut voitaisiin hoitaa markkinoilla.

Johtoryhmä esittää, että kilpailutyöryhmä tarkastelee metsäkeskusten liiketoimintaa (asiakasrahoitteista toimintaa), erityisesti tilakohtaisten metsäsuunnitelmien tekoa ja metsänparannustoita sekä tekee ehdotuksia, miten ne voitaisiin järjestää niin, että tasapuolisen kilpailun edellytykset turvataan ja yrittäjyyteen perustuvan palvelutuotannon edellytyksiä parannetaan.

Johtoryhmä esittää, että kilpailutyöryhmä kartoittaa metsäkeskusten edellä mainitut metsäkeskusten palvelutehtävät sekä arvioi voitaisiinko ne hoitaa

- ilman julkista rahoitusta
- osittain julkisella rahoituksella
- kokonaan julkisella rahoituksella.

Lisäksi tulee arvioida, miten ne vaikuttaisivat metsänomistajien ja metsätalouden toimijoiden palveluihin sekä toiminnan tehokkuuteen ja tasapuolisuuteen. Arvionsa taustaksi kilpailutyöryhmän tulee mahdollisuuksien mukaan esimerkein selvittää, miten vastaavanlaiset julkiset palvelut on järjestetty muilla hallinnonaloilla.

3.2.3 Metsänhoitoyhdistysten metsänhoitomaksulla tuotettavien palvelujen ja liiketoiminnan erottaminen

Kilpailutyöryhmä on kokouksissaan käynyt monipuolista keskustelua metsänhoitoyhdistysten toiminnasta kuten metsänhoitomaksun perusteista ja varojen käytöstä, kirjanpidosta, tilintarkastuksesta ja yhdistysten valvonnasta, mahdollisista vaikutuksista puukauppaan ja puunkorjaukseen, yhdistyksen jäsenyydestä ja metsänhoitomaksusta vapautumisesta.

Kilpailutyöryhmän työ on kesken eikä johtopäätöksiä tai suosituksia ole vielä tehty.

Johtoryhmä esittää, että kilpailutyöryhmä tekee ehdotuksia metsänhoitoyhdistysten metsänhoitomaksulla tuotettavien palvelujen ja liiketoiminnan erottamisesta siten, että metsänhoitomaksu ei anna kilpailuetua yhdistysten liiketoiminnalle.

3.3 Tutkimustiedon välityksen tehostaminen

Tutkimustiedon siirto- työryhmän tähänastisessa työssä on ollut pääpaino monipuolisen kokonaiskuvan muodostamisessa työryhmän aihealueelta. Asiantuntijoita on kuultu paljon ja työryhmän työ jatkuu tiiviinä. Yhteistä väliraporttiluonnosta käsitellään vielä 26.10. kokouksessa.

Tähänastisessa työssä on ehditty käsitellä seuraavat teemat:

- metsien tila ja metsävarat
- tiede- ja innovaatiopoliittiset linjaukset: sektoritutkimusuudistus
- metsäpolitiikan tietotarpeet
- ennakoitavuuden parantaminen
- metsäalan koulutustarpeiden ennakointi ja vaikutus
- tutkimustiedon saatavuus
- valtion maksuperustelain asettamat reunaehdot
- asiakasrajapinnat ja välittäjäorganisaatiot (Metsäklusteri Oy ja osaamiskeskukset)
- metsätalouden edistämisen- ja tutkimusorganisaatioiden roolit ja työnjako tutkimustiedon välittämisessä

Tutkimustiedon siirto työryhmä käsiteli väliraporttiaan 26.10. pidetyssä kokouksessa, minkä jälkeen raportin työstämistä on jatkettu sähköpostin välityksellä. Tutkimustiedon tuotteistamista käsitellään 11.11. kokouksessa ja osaamisen viientä 4.12. kokouksessa. Tähän asti käsiteltyjen teemojen osalta päätelmät ja kehittämissuositukset ovat:

1. Metsätalouden edistämisenorganisaatiot (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, metsäkeskukset ja metsänhoitoyhdistykset) toimivat tutkimustiedon välittäjäorganisaatioina ja niiden välillä on selkeä työnjako ja kullakin toimijalla on oma kohderyhmänsä. Metsäntutkimuslaitoksessa tutkimustiedon käytäntöön viennin menetelmiä on viime aikoina kehitetty entistä tehokkaammiksi. Metsäteollisuuden ja eräiden tutkimusorganisaatioiden omistamat t&k - organisaatiot (Metsäklusteri Oy, Finnish Wood Research Oy ja Metsäteho Oy) vastaavat arvoketjuajatteluun pohjautuen omistajiensa tutkimustietotarpeisiin.

Kehittämissuositukset:

- *Kehitetään metsien metsänhoidollisen tilan parantamiseen ja talousmetsien monimuotoisuuden turvaamiseen tarvittavaa tutkimustiedon välitystä nykymallin pohjalta.*
- *Parannetaan tutkimustiedon tuottajien ja käyttäjien välistä vuorovaikutusta osallistamalla tiedon käyttäjät tutkimushankkeen suunnitteluvaiheesta alkaen hankkeen toteuttamiseen.*
- *Sovelletaan arvoketjuajattelua mahdollisuuksien mukaan myös metsätalouden tutkimustoiminnassa.*

2. Osaamiskeskustoiminnan lähtökohtana on tutkimuslaitosten, korkeakoulujen, teknologiakeskusten, elinkeinoelämän ja eri rahoittajatahojen välinen yhteistyö valituilla osaamisaloilla. Sen ytimenä on tiivis kehittäjäverkosto, jonka tarkoituksena on käynnistää ja toteuttaa tutkimus-, koulutus ja muita kehittämishankkeita. PK-yritykset ovat aikaisemmin olleet osaamiskeskustoiminnan keskeisenä kohderyhmänä.

Kehittämisehdotus:

- *Metsäalaa sivuavilla osaamisaloilla (Asuminen, energiateknologia ja uusiutuva metsäteollisuus) kiinnitetään entistä enemmän huomiota pk-yritysten osaamisen parantamiseen.*

3. Metsäntutkimuslaitos tuottaa ja metsätalouden edistämisen organisaatiot välittävät merkittävän osa tutkimuksesta, jota yksityismetsänomistajat käyttävät metsätaloutensa tukena. Em. organisaatiot saavat pääosan rahoituksestaan julkisista rahoista, minkä lisäksi niillä on myös asiakasrahoitteista toimintaa. Asiakasrahoitteista toimintaa ohjaa osaltaan valtion maksuperustelaki.

Kehittämisehdotukset:

- *Selvitetään mahdollisuudet kehittää maksupolitiikkaa niin ettei siitä muodostu estettä tutkimustiedon kaupalliselle käytölle.*
- *Selvitetään, voitaisiinko osa tutkimustulosten käytäntöön viennistä toteuttaa osakeyhtiömuotoisena toimintana Metsäntutkimuslaitoksen ja metsätalouden edistämisen organisaatioiden ja mahdollisten muiden toimijoiden yhteistyönä.*
- *Pidetään huolta siitä, että Metsäntutkimuslaitoksella on jatkossakin riittävät resurssit yksityismetsätaloutta tukevaan tutkimustoimintaan.*

4. Sektoritutkimuslaitosten lisäksi yliopistot ja ammattikorkeakoulut tuottavat merkittävästi tutkimustietoa julkisille metsäorganisaatioille.

Kehittämisehdotus:

- *Pidetään huolta siitä, että metsäopetuksen ja metsäntutkimuksen resurssit turvataan yliopisto- ja sektoritutkimusuudistuksen yhteydessä sekä ammattikorkeakouluissa*

Johtoryhmä esittää, että työryhmä jatkaa työtään yllä olevien kehittämisehdotusten pohjalta ja valmistelee ehdotukset myös tutkimustiedon tuotteistamisen, kaupallistamisen ja osaamisen viennin osalta.